

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Людина і культура нерозривно пов'язані між собою. В якій культурній сфері виховується індивід, такий і його спосіб життя, такі його установки і мети. Людина – не тільки центр культури, а й той єдиний і абсолютний «простір», в рамках якого живе і функціонує культура. Поза людиною культура просто не існує. Людина як носій культури розуміється в широкому соціальному контексті, у всьому багатстві своїх суспільних відносин, в єдності зі створеним нею матеріальним і духовним громадським світом. Культура – це складові людської діяльності, завдяки якій відбуваються розвиток, саморозвиток людини як суспільного суб'єкта.

Мета дослідження – визначити вплив людини на культуру та його наслідки.

Об'єкт дослідження – людина як творіння та творець культури та її роль.

Предмет дослідження – філософський аналіз взаємодії людини та культури.

Досліджені теми: А. В. Муханова, Н. Н. Захожая, В. М. Межуєва, П. А. Сорокін, М. С. Каган – вчені, які у своїх працях розглядали дану проблему.

При визначенні поняття «культура» виділяються контекстуальні відносини культури і природи, культури і культу, культури і релігії, культури і традиції, культури і цивілізації. В цілому під культурою розуміється історично певний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, виражений в типах і формах організації життя, соціальних відносинах і діяльності людей, а також у створених ними матеріальних і духовних цінностях [7, с. 292-293].

На 43-й сесії Міжнародної конференції «Внесок освіти в розвиток культури» (Женева, 1992) прийняли таке визначення: культура – це сукупність чітко виявлених рис, духовних і матеріальних, інтелектуальних і емоційних, властивих суспільству або соціальної групи. Поряд з мистецтвом і літературою вона охоплює спосіб життя, основні права людини, системи цінностей, традицій, віри [6, с. 16].

А. В. Муханова вважає, що в широкому сенсі слова дане поняття – це сукупність проявів життя, досягнень і творчості окремих людей, народів і всього людства. Розвиток культури невіддільне від історії розвитку цивілізації і визначається безліччю факторів, але завжди її творцем залишається людина [3, с. 204]. Далі автор зазначає, що це явище не може виникнути на порожньому місці, вона повинне бути побудоване на тих культурних цінностях, які вже створені всесвітньою історією. У зв'язку з цим дуже актуальним стає вивчення процесів оволодіння культурою. В даний час виділено три типи трансляції цього поняття:

- навчання старшими поколіннями молодших;
- навчання у своїх однолітків;
- прилучення до культури, коли старші покоління навчаються у своїх дітей.

Як зазначає Н. Н. Захожая, культура – це досягнення людського суспільства в процесі його еволюції. До неї відносяться як матеріальні об'єкти, технологічні процеси, так і духовні цінності, розвинені в багатосторонній людській діяльності. Кожна людина відчуває вплив природних умов, рівня соціального і технічного розвитку суспільства і культури. Культура впливає на людину, формуючи його особистість, а й людина, в залежності від обставин, здібностей, власної активності, в більшій чи меншій мірі впливає на поняття. В цілому ступінь розвитку культури є показником розвитку суспільства або окремої соціальної групи, а рівень оволодіння особистості культурою – критерій культурного розвитку [3, с. 341].

У роботах В. М. Межуєва підкреслюється, що дійсним змістом культури виявляється розвиток самої людини як суспільної людини, розвиток його творчих сил, відносин, потреб, здібностей, форм спілкування і т. Д. У людській діяльності неможливі ні «чиста матеріальність», ні «абсолютна духовність». П. А. Сорокін вважав, що проникнути в духовний зміст культури можна, лише осягнувши лежать в її основі духовні цінності. Сутність і функції художньої культури в життєвому світі людства розкриваються в роботах М. С. Кагана.

Аналізуючи місце художнього освоєння світу в структурі людської діяльності, він обґрунтовує тезу про те, що мистецтво виступає як центральна підсистема культури і форма її самосвідомості (на відміну від науки і філософії, які є її свідомістю). Людина у Кагана виступає, з одного боку, як творець культури, що створює в своїй діяльності її предметне буття, а з іншого – як її творіння, розвивається завдяки діяльності, яка дозволяє йому опанувати культуру і брати участь в її подальшому розвитку [4].

Повноцінне розуміння культури не представляється можливим без виявлення творчого початку, діяльного суб'єкта, творця культури. Людина і культура – об'єкти, що розвиваються, збагачуються і творять один одного. З суб'єктів культури виділяють два основних поняття – індивідуальність і особистість. Особистість – це системна якість, що характеризується активністю, прагненням суб'єкта розширювати сферу діяльності. Індивідуальність – необхідна риса особистості. Ожднак індивід, що володіє особливими якостями, – це ще не обов'язково цілісна, неповторна особистість. Тому завдання культури – допомогти людині вільно вдосконалюватися.

Важливо не допускати протиставлення культури і особистості. Світ стає людським, а людина знаходить соціальну природу завдяки тому, що входження людини в суспільство можливо лише шляхом її «окультурення», перетворення культурних цінностей і традицій у внутрішній світ особистості. Освоюючи культурний світ, людина може залишитися лише споживачем культурних цінностей, але в цьому випадку вона стає носієм культури. Якщо ж вона ці культурні цінності розвиває, то перетворюється в творця.

Якщо людина відмовляється від творчості, виявляє споживачьке ставлення до культури, репродукується, вона скочується до найпростіших потреб, тобто «дичавіє». І навпаки, вміння урізноманітнити своє життя, побачити способи і можливості творити в матеріальному і духовному світі прекрасне означає вміння увійти в цей. Творче ставлення – це бажання самому бути учасником створення нового, це «неспокій» духу і муки творчості. Культура найяскравіше розкриває зміст особистості.

Творча особистість може використовувати ці зразки поведінки, може намагатися ввести нові варіанти і моделі поведінки. Таким чином, особистість знаходиться в центрі культури, на перетині механізмів відтворення, зберігання і оновлення культурного досвіду. Без особистості не може бути культури, так як особистість не тільки рушійна сила і творець культури, а й головна мета її становлення.

Особистість здатна вийти зі свого світу, проникнути в чужі культури, в чужу духовне життя і визначити своє ставлення до неї. Це має величезне значення для створення власної культури, бо своя культура будується в поєднанні двох

можливостей – можливості відмежувати себе від іншої культури і можливості відкрити себе в іншій. Опосередкований рух від однієї людини до іншої через продукти культури, досвід і знання – основа становлення людської культури.

Через культуру людина може долучитися до творчих досягнень безлічі геніїв, роблячи їх трампліном для нового творчості. Але це залучення здійснюється лише тоді, коли людина починає не просто споглядати культурні символи, а оживляти культурні смисли у власній душі і власну творчість.

Культура і її зміст живуть не самі по собі, а лише через творчу активність натхненного ними людини. Якщо ж людина відвертається від культурних смислів, то вони вмирають, і від культури залишається символічне тіло, з якого пішла душа. Безумовно, в повсякденному житті важко помітити залежність культури від людини, швидше за наявності зворотна залежність. Культура є підставою людської творчості, але вона ж і утримує его в своїх смислових рамках, в полоні своїх символічних зразків.

Характерним для сучасних дослідників культури є погляд на культуру як на життєвонеобхідне середовище, поза якого неможливе існування людини, розвиток її духовних якостей. Сама людина є не тільки об'єктом культури, а й утворює активну суб'єктивна, творче начало, постійно збагачує культурні форми. Головною проблемою, на яку звертають увагу вчені, є проблема відчуження особистості від культури. У зв'язку з цим виникають складності в повноцінному розвитку духовності підростаючої особистості. Культура перестає робити ефективний вплив на духовний, моральний розвиток особистості, а особистість перестає відчувати потребу в істинній культурі, в оволодінні її цінностями.

Таким чином, культура виступає в цілому як явище синкретичне, як фон гармонійних відносин людини з суспільством, природою і самим собою, як синтез створених людиною матеріальних і духовних цінностей, як необхідна умова її гармонійної взаємозв'язку з навколишнім світом. Оскільки культура невіддільна від людини – суб'єкта культури, то ця взаємодія і становить основу її формування, так як в процесі засвоєння і присвоєння культури особистість народжується, виховується, розвивається інтелектуально, морально і художньо-естетично.

Література

1. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. – Тернопіль, 2018. - №1-2. – с 155-162.
2. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замойського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. – Львів, «Логос», 2005. – с 210-215
3. Захожая, Н. Н. Ориентация на личность ребенка / Н. Н. Захожая // Общечеловеческие ценности и профессиональное становление личности: матер. Междунар. науч. конф. молодых ученых (17-18 апреля 2001 г., г. Смоленск). – Смоленск: СГИИ, 2001.
4. Каган, М. С. Художественная культура как система / М. С. Каган // Вопросы социологии искусства: сб. ст. – Л., 1980.
5. Муханова, А. В. Концепция единой культуры в структуре современного профессионального образования: к постановке проблемы / А. В. Муханова // Общечеловеческие ценности и профессиональное становление личности: матер. Междунар. науч. конф. молодых ученых (17-18 апреля 2001 г., г. Смоленск). – Смоленск, СГИИ, 2001.
6. Салеев, В. А. Концепция эстетического воспитания детей и молодежи Республики Беларусь / В. А. Салеев // Основы маастацтва. – 2000. – №4.
7. Философский энциклопедический словарь. – М., 1983.
8. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. – 416 с